

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/209691,Stefan-Bialek-Smiech-przez-lzy-Polskie-dowcipy-polityczne-w-raportach-informacyj.html>
01.03.2026, 01:31

Strona znajduje się w archiwum.

[Następny](#)

[Powrót](#)

Stefan Białek: Śmiech przez łzy. Polskie dowcipy polityczne w raportach informacyjnych Radia Wolna Europa z lat pięćdziesiątych.

W okresie powojennym wielu Polaków trafiło do więzienia za „rozpowszechnianie wrogiej propagandy” przez co funkcjonariusze aparatu represji rozumieli również opowiadanie anegdot politycznych.

18.11.2025

[Polska Rzeczpospolita Ludowa \(PRL\)](#)

Tego rodzaju dowcipy były spontaniczną formą oporu wobec systemu totalitarnego. Niewątpliwie pełniły też funkcję terapeutyczną, jako antidotum na codzienne traumy życia w „najbardziej postępowym ustroju”. Ich przykłady zachowały się do dziś nie tylko w aktach ubeckich, prokuratorskich i sądowych; skrupulatnie gromadzili je również pracownicy Radia Wolna Europa.

Raporty informacyjne RWE

Zespół archiwalny Instytutu Badawczego Radia Wolna Europa/Radia Swoboda (*Radio Free Europe / Radio Liberty Research Institute*) jest przechowywany w *Vera and Donald Blinken Open Society Archives* w Budapeszcie. W jego ramach, w podzespole *General Records*, znajduje się seria *Information Items*. Tworzy ją 77 szpul z mikrofilmami ponad 70 tys. dokumentów, opracowanych przez pracowników RWE w latach 1951–1957, które opisują rzeczywistość państw Europy Środkowo-Wschodniej zależnych od Związku Sowieckiego. Oryginały dokumentów, stanowiących swoiste raporty informacyjne, nie zachowały się. Mikrofilmy zdigitalizowano i udostępniono na stronie internetowej archiwum.

Zakres odnoszących się do Polski informacji zawartych w raportach jest bardzo szeroki. Obejmuje zarówno zagadnienia polityczne, jak również gospodarcze czy społeczne. Wiele dokumentów dotyczy funkcjonowania partii komunistycznej oraz szeroko rozumianego aparatu represji. Liczne, często zaskakujące, są też szczegółowe opisy rozmaitych aspektów życia codziennego. Zawarte w nich informacje z pewnością powinny zainteresować nie tylko profesjonalnych badaczy, lecz także pasjonatów historii w jej wymiarze ogólnopolskim i regionalnym.

Raporty opracowywano i weryfikowano w monachijskiej siedzibie radia, w funkcjonującym w jego ramach Wydziale Ewaluacji³, na podstawie źródeł rozmaitej proweniencji. Większość raportów bazuje na relacjach nadsyłanych przez sieć biur terenowych RWE, funkcjonujących w Europie Zachodniej i w Turcji. Zawarte w nich dane przekazywały zatrudnionym w tych placówkach reporterom osoby przybyłe zza żelaznej kurtyny (głównie emigranci, uciekinierzy, zwolnieni więźniowie narodowości niemieckiej, zachodni turyści) w trakcie rozmów (wywiadów), które przeprowadzano z nimi m.in. w urzędach imigracyjnych oraz obozach dla uchodźców.

Kierownictwo RWE rekomendowało wykorzystywanie w audycjach radiowych jedynie tych raportów, które w trakcie weryfikacji zostały uznane za wiarygodne.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

PRL

Artykuł